

Fəzail İsmayıl Böyükkişi

Möhtəşəm poeziyan və insanlığın qarşısında baş aydığım unudulmaz dostum Ənvər Rza! 2019-cu ilin dekabr ayının sonunda sənin 80 illik yubileyində iştirak etdim. Yubiley Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Natavan klubunda keçirildi. Oələmətdar yubiley günündə Natavan Klubuna ən çox gələnlər yaxın qohum-qələvələr, məslək və əqidə dostları idi. Doğrusu, sənin yubileyin olmasaydı üzvü olmadığım Yazıçılar Birliyinin binasına gəlməzdim. Yubileyində alim, şair dostların, eloğluların, qohumların sənin poeziya və tərcümə əsərlərin, vətəna, millətə, qohuma, qələvəyə, elə obaya bağlılığın haqqında gözəl sözlər dedilər. Bu yubileyində Yazıçılar Birliyinin rəhbərliyindən heç kəs iştirak etmirdi. Mənə elə gəldi ki, onlardan kiminsənin yubileyində iştirak etməyinə Tanrının özü icazə verməyib. Məclis iştirakçılarının nəksəriyyətinə yaxın qohumun həkim Əli İsmayilovun Ənvər Rzanın 80 illiyinə həsr etdiyi «Ənvər Rzanı xatırlayarkən» kitabı paylanmışdı.

Çıxış edənlərin əksəriyyəti öz çıxışlarını bu kitab əsasında qurmuşdular. Kitabda Ənvər Rza yaradıcılığı ilə bahəm Kəlbəcərin ilk dəfə Kərbəlayı Ellaz tərəfindən yaranan tarix haqqında da ətraflı bəhs edilirdi. Müəllif Əli İsmayilov ixtisasca həkim-cərah olduğundan bu kitabında müharibə dövründə Kəlbəcər rayonunun mərkəzi xəstəxanasında yaralı əsgərlərə göstərdiyi tibbi yardımdan da söhbət açırdı, xəyanətlə döyüşsüz düşməne təhvil verilməsindən də ətraflı bəhs edir.

Əziz dostum Ənvər Rza! Onu deyim ki, 2019-cu il mənim ömrüm üçün ələmətdar illərdən biri oldu. 2019-cu ildə dostum İsmayıl Şıxlının da 100 illik yubileyi oldu. Bu münasibətlə də Respubliada dərc olunan («Azərbaycan» və «Respublika») qəzetləri də daxil olmaqla bütün qəzetlərdə («Ədəbiyyat» qəzeti istisna olmaqla) məqalələrim dərc edildi. Eyni zamanda Atatürk mərkəzində İsmayıl Şıxlının 100 illik yubileyinə həsr edilmiş məclisdə də iştirak etdim. (Əlbəttə, İsmayıl Şıxlıdan qeyrikimin yubileyi keçirilsəydi o məclisdə də iştirak etməzdim). Eyni zamanda, Ədalət-Nəsimovun 80 illik yubileyi ilə əlaqədar Flarmoniyada keçirilən məclisdə də iştirak etdim. 2019-cu ildə başqa yubileylər də oldu. Onlardan da məsləhət bildiklərim haqqında ürek söhlərimi mətbuatda dedim. Amma sizin haqqınızda 2019-cu ildə mətbuat səhifələrində heç bir söz demədim. Doğrusu sizin 2019-cu ildə 80 illik yubileyiniz olduğunu unutmuşdum. Sizin 80 illik yubileyinizin tamam olduğunu mənə dostum - «Türküstan» qəzetinin baş redaktoru, yaxın qohumumuz Aqil Camal dedi.

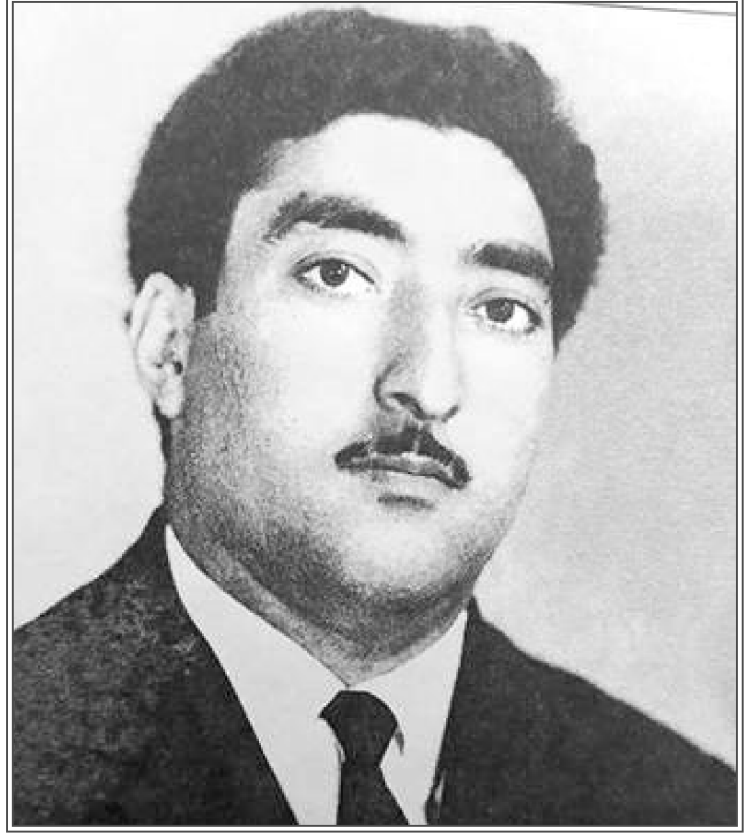
Sizin 80 illik yubileyinizdə iştirak edəndən sonra Aqil bəyə minnətdarlığımı bildirdim. O da gülümsəyərək dedi: «Nə yaxşı sən də durub bir-iki kəlmə üreksözlərindən demədin. Cavab verdim: Aqil bəy! Ənvər

Rza mənim ələməmdə Rza-təxəllüsüylə yazan şairlərin ən safı, ən möhtəşəmidir. Bəlkə bu sözlərim çoxuna qəribə gəlir. Hər gah o da 48 il deyil Nizami qədər, Fizuli qədər yaşasaydı Nizami Fizulizirvələrini fəth ələmiş olardı. Sağ olsunlar ki, o məclisdə mənə danışmaq üçün 3-5 dəqiqəlik söz verilmədi. Mən öz sözümlü Ənvər Rzaya həsr etdiyim Ənvər Rza-dastanında deyəcəyəm. Mənə ən çox maraqlı gələn budur: «Görəsən, Ənvər Rza Kəlbəcərin işğal olduğunu görsəydi və bu günə qədər yaşasaydı nələr yazıb-yaradardı???

Əziz Ənvər Rza! Sizin yubileyinizdə çox gözəl sözlər deyildi. Amma deyilən fikirlərdən biriylə qətiyyətlə razı deyiləm. O fikir də (kim tərəfindən deyildiyini unutmuşam) belə idi: «Biz Kəlbəcər yazarlarından heç birinə xalq yazıçısı, şairi ad verilməyib. Bu ad heç Gədəbəy, Tovuz yazarlarına da verilməyib. Aman Allah bumillət

banda da fixr olunası adamdar yatmır.

Əziz dostum Ənvər Rza bu dastanı bəşər tarixinin heç də xoşbəxt ili dövrü olmayan 2020-ci ilin yanvar, fevral, mart aylarında, təxminən 200 səhifə həcmində qələmə almışam. Ən böyük arzum bu dastan üzərində döna-döna işlədikdən sonra kitabşəklində nəşr etdirmək idi. Amma ortaya bəşəriyyət üçün böyük fəlakət olan karonapandemiyası düşdüyündən və son aylarda ondan çox yaxın dostlarımı (bunların içərisində həkimlər daha çoxdur) və qohumlarımı itirdiyimdən səhhətimdə Amma ortaya bəşəriyyət üçün böyük fəlakət olan karonapa. Məni ən çox yandıran istəklidəyim oğlu İsmayıl müəllimi karonapandemiyasından çox vaxtsiz itirməyim oldu. O, bütün Kəlbəcərlilərin ən yaxın dostu idi. Onun bu dostları içərisində həm sizin, həm Bəhmənin, həm Şucaətin, həm də Dəmirçi Abbasın xüsusiyyəti var idi. Dayım oğlu İsmayıl hətta öz kiçik oğlunun adını şair Bəhmənə son-

Ənvər Rzanın ruhu ilə söhbətim

bundan böyük fəlakətlərdən öz böyüklüyün xatirinə qoru. Başına bu qədər faciələr, müsibətlər gələn millət hələ də qəflətdən ayılmır ki, ayılmır. Güya Kəlbəcər, Göyçə, Gədəbəy, Tovuz yazarlarına xalq şairləri, yazıçıları verilə itirilən torpaqlarımız qayıdarsa, parçalanmış Azərbaycan ərazisi bütövləşər, Azərbaycanda qüdrətli dövlət olar. Əslində bizim bütün fikir mühərrirlərini və qələm sahiblərini yalnız bu narahat etməlidir.

suzehtirami ələməti olaraq Bəhman qoymuşdu. Mən sizə həsr etdiyim «Ənvər Rza» dastanını İsmayıl oxumuşdum. O, bu dastanı diqqətlə dinləyəndən sonra mənə sizinlə istisna sanatoriyasında keçirdiyiniz xoş günlər haqqında xeyli söhbət ələdi. Eyni zamanda bezi məsləhətlərini də verdi. Ümumiyyətlə sizə həsr etdiyim «Ənvər Rza-dastanı»nı bəyendi və onu tezliklə nəşr etdirməyimi arzuladı. Teəssüf ki, «Ənvər Rza-dastanı»-

dərək çoxlu bədii əsərlər və publisist məqalələr yazıram. Kitablarda nəşr etdirir, internet sayıtlarında öz əsərlərimlə çıxış edərim. Amma hələ indiyə qədər yazdığım bu əsərlərə görə zəhmət haqqı olaraq bir qara qəpik də ələməmişəm. Əksinə 2017-ci ildə 60 illiyimlə əlaqədar nəşr etdiyim 2 cildlik əsərlərimin nəşri dayandırılmış, onlara xərclədiyim 4500 manata qədər pulumsa heçolmuşdur. Bütün bunların hamısına da sə-

müalicə olundun, maraqlıdır kəfəni necə yırtıb çıxdın? Mən də onlara Basatın Təpəgözə dediyi sözləri xatırladardım: «Tanrım qurtardı».

Əziz dostum Ənvər Rza! Mənə könlüm «Ənvər Rza dastanı»nı nəşr etdirməyi hökmətə də onu kitab şəklində nəşr etdirməyə cibim hökm edə bilmir. Buna görə cibimi də qınayada bilmirəm. Çünki insanların çoxu indi çörək almağa pul tapmırlar. Ona görə də «Ənvər Rza dastanı»nı nəşr etdirməyə imkanım olana qədər təxirə salmağı düşünürdüm. Hətta on cildə qədər heç yerdə dərc olunmayan əsərlərimi də yox etdim (şair üçün bundan ağır faciəyə oxdur). Amma dayım oğlunun gözlənilmədən vəfat etməsi ona tezliklə «Ənvər Rza dastanı»nı nəşr etdirməyi söz verdiyimə görə bütün çətinliklərə baxmayaraq bu dastanı nüzarində yenidən işləməyə başladım. Onu redaktə edir və nəşrə hazırlayıram. Baxmayaraq ki, böyük rus yazıçısı Lev Talstoyun yoxsulluq haqqında belə ölməz və gözəl bir fikri vardır: «Yoxsulluq elə böyük bir bəladır ki, adamı dostlarının da, düşmənlərinin də yanında xəcalətli edir. Görünür, mən dahi Talstoyun bu fikrini yenməliyəm ki, «Ənvər Rza dastanı»nı nəşr etdirə bilim. İnanıram ki, bu işi başa çatdırmaqda mənə həm ulu Tanrı, həm də İmam Əlinin dediyi bu fikir kömək olacaq. Belə ki, İmam Əliyə bir yaxın dostu sual verir: «Ya Əmirəlmöminin, hər gah siz evdən tərpanməsəniz sizə ruzu gələmi?» İmam Əli dostuna belə cavab verir: «Əlbəttə gələr, əcəl gələn yerdən ruzu da gələr». Mən Allaha inandığım qədər, bu ulvi həqiqətə də inanıram ki, insanlar dına-imana sahib dursalar, məhəmətli olsalar, karonapandemiyası da gəldiyi kimi yox olub gedər, yazıb-yaradan şairlər də ən nəci, ən xeyirxah, ən ehtirama layiq insan kimi hörmətlə qarşılanar, onlara öz gözəl əsərlərini nəşr etdirmək yox, yeni-yeni gözəl əsərlər yazmaq problem kimi görünür.

Əzizim Ənvər Rza! Mənim ələməmdə hər bir yazarı düşündürən əsas fikir belə olmalıdır. Öz ata yurdunu itirən hər bir insan yaxşı nələri varsa onları da itirmiş olur. Bu itkilərin içərisində ən birinci milli kimlik, yeni mənəviyyət, namus, qeyrət və oğuztürklərinin digər nəci xüsusiyyətləri durur. İnsan üçün həm ən önəmli can sağlığı, həm də vətəninin həqiqi sahibi olub, azad və xoşbəxt yaşamasıdır. Doğrudan da mənə çox maraqlıdır ki, siz 1992-ci ilin aprel ayının 2-sindən bu günə qədər Kəlbəcərsiz Bakıda yaşasaydınız Kəlbəcər həsrətinin nisgili ilə bağlı nələr yazıb-yaradardınız. Mən sizə həsr etdiyim «Ənvər Rza dastanı»nda bu suala aydınlıq gətirməyə çalışmışam. Bir də ki, fəxri xiya-

mın nəşr olduğu günü görmədi. Onunla son söhbətimi belə xatırlayıram. İsmayıl Məsim dayımın 40-dan sonra Gəncəyə qayıdırdı. O yolda mənə sual verdi: «Axı sən öz sözüne düz adamsan. Bilmirəm, niyə dostumuz Ənvər Rzaya həsr etdiyim məsəri belə ləngidirsən». Cavab verdim: «Ay dayı oğlu, sən gözəl bilirsen ki, mən ömrübo-yu həm millətimin azadlığının və vətənimin bütövlüyünün, həm də insanlığınəşiqiyəm və bu eşq uğrunda mən də Ənvər Rza kimi Səməndər quşu kimi yanırım. Bunuda bilirsen ki, 1991-ci ilin 18 oktyabrından Azərbaycan Respublikası müstəqil dövlətdir. Bu müddət ərzində öz dövlətimin daha da qüdrətli olması üçün gecə-gündüz dincilik bilmədən, beynimin yağını əri-

bəb mənim haqqı deməyim olub. Bunu özümdə «Yenilməzəm Nəsimim tək» şeirimdə belə ifadə etmişəm:

**Axır məni duyacaqlar,
Duyub dərim soyacaqlar,
Soyub sonra sayacaqlar,
Sayım əksim tapacaqlar,
Tapıb heykəl yapacaqlar.**

Elə haqqı belə dediyim üçün də başım belələr çəkməkdir. 1994-cü ildə haqqı dediyim üçün məni zəhərledilər. İllərlə sistem altında ağır xəstə yatdım. Çəkim 67 klodan, 34 kilo qədər azaldı. Bəzi-bəzi «dost»larım hərden məni sağ-salamat görəndə təəccüblə deyirdilər. Şair bu sənəmi, doğrudanmı salamatsan, xaricdəmi-

(davamı gələn sayımızda)